

EMOTSIONAL INTELLEKTNi QO'LLAB O'QITISH

Ushbu dars emotsional intellekt tamoyillarini o'qitish jarayoniga singdirishga bag'ishlangan. Kurs ishtirokchilari o'quvchilarni jalb etish va ularning ichki motivatsiyasini kuchaytirishga yordam beradigan hissiy boy darslarni yaratish usullarini o'zlashtiradilar. Shuningdek, o'quv materiallarini moslashtirish va o'quvchilarning emotsional ehtiyojlarini hisobga olgan holda ular bilan muloqot o'rnatishning amaliy yondashuvlari ko'rib chiqiladi.

Ehtimol, siz o'z tajribangizda sezgandirsiz - bir xil o'quv materiallari o'quvchilar tomonidan butunlay boshqacha qabul qilinishi mumkin. Bu qanday muhitda taqdim etilishi, muloqot qanday yo'lga qo'yilishi va o'quvchining hissiy jihatdan qanchalik jalb etilganiga bog'liq. O'rganishda hissiyotlar hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ular o'quvchining motivatsiyasiga, e'tiboriga, xotirasiga va hatto qiyin topshiriqlarni bajarish qobiliyatiga ta'sir ko'rsatadi. Agar o'quvchi xavotirda, sarosimada bo'lsa yoki o'zini qadrsiz his qilsa - bilimlarni o'zlashtirishi keskin pasayadi. Aksincha, agar u o'zini xavfsiz his qilsa, uni ko'rib, hurmat qilishsa - u ochiladi, faollashadi, savollar bera boshlaydi, fikr yuritadi va tashabbus ko'rsatadi.

Ushbu darsda biz o'qitish jarayoniga emotsional intellektni qanday singdirish mumkinligini ko'rib chiqamiz. Har bir o'quvchi tinglanish va tushunilish imkoniyatiga ega bo'lgan hissiy jihatdan boy darslarni qanday yaratish haqida suhbatlashamiz. O'quv materiallari va usullarini shunday moslashtirish kerakki, ular nafaqat bilim bersin, balki hissiy rivojlanishni ham qo'llab-quvvatlasin. Shuningdek, qaysi topshiriq shakllari va fikr-mulohazalar nafaqat o'rganishga, balki barqarorlik, o'ziga ishonch, hamdardlik va o'zini tahlil qilish qobiliyatlarini shakllantirishga yordam berishini bilib olasiz.

Bu dars sizga har qanday fanda va turli yoshdagi o'quvchilar bilan ishlashda qo'llash mumkin bo'lgan vositalarni taqdim etadi. Eng muhimi, u sizga o'quvchi o'zini muhim, qobiliyatli va hamma narsani uddalay oladigan deb his qiladigan darslarni tashkil etishga yordam beradi.

Ushbu darsda quyidagi asosiy bo'limlarni ko'rib chiqamiz:

1. Darsda hissiy intellekt nima uchun zarur: hissiyotlar va o'rganish o'rtasidagi bog'liqlik
2. Hissiy jihatdan boy ta'lim muhitini yaratish
3. O'quvchilarning hissiy ehtiyojlarini hisobga olgan holda o'quv materiallarini moslashtirish

4. O'qituvchi sinfning hissiy yetakchisi sifatida
5. Mulohaza va topshiriqlar.

1. Ta'lim jarayonida hissiyotlarni hisobga olish nima uchun muhim?

O'qitishda hissiy intellekt haqida so'z yuritganimizda, eng avvalo tushunish lozim bo'lgan narsa - hissiyotlar va ta'lim bir-biridan ajralmasdir. Bu ikki parallel jarayon emas, balki o'zaro bog'liq mexanizmlardir. O'quvchining hissiy holatini e'tiborga olmasdan samarali ta'lim berish mumkin emas. Amerikalik neyrobiolog Antonio Damasio aytganidek, *"biz hissiyotlar ishtirokisiz qaror qabul qila olmaymiz va oqilona fikrlay olmaymiz"*.

Hissiyotlar hisobga olinmaganda ta'lim jarayonida nima sodir bo'ladi?

O'quvchi hozirgina do'sti bilan janjallashib qolgan, uy sharoitidan tashvishlanayotgan yoki masxara bo'lishdan qo'rqayotgan darsni tasavvur qiling. O'qituvchi materialni aniq va mantiqiy tarzda taqdim etsa ham, ma'lumot "qabul qilinmaydi" - u xavotir, zo'riqish yoki ishonchsizlik hissi tufayli to'sib qo'yiladi. Bu holatda miya o'rganishga emas, balki "omon qolish"ga yo'naltirilgan bo'ladi.

Endi boshqa vaziyatni ko'rib chiqaylik: o'quvchi o'zini xavfsiz his qiladi, uning fikri hurmat qilinishiga ishonadi, xato qilishi mumkinligini va shunga qaramay qabul qilinishini biladi. Bunday hissiy muhitda u o'zini ochadi, savollar beradi, tasavvurini ishga soladi, yaxshiroq eslab qoladi. Chunki hissiyotlar to'siq emas, balki imkoniyatga aylanadi.

Nima uchun o'qituvchi hissiy jihatdan sezgir bo'lishi muhim?

Hissiy intellektga ega bo'lgan o'qituvchi nafaqat bilimlarni yetkazib bera oladi, balki har bir o'quvchi o'zini e'tiborga olingan va qabul qilingan deb his qilishi uchun "muhitni yarata" oladi. Bu ayniqsa quyidagi holatlarda muhim:

- yangi murakkab materialni tushuntirishda;
- so'rovlar va ommaviy chiqishlar paytida;
- xato va muvaffaqiyatsizlik holatlarida;
- o'quvchi motivatsiyasini yo'qotganda.

Darsning hissiy muhitini tuproqqa qiyoslash mumkin: agar u unumdor bo'lsa - bilimlar o'zlashtiriladi, o'sadi va rivojlanadi. Agar tuproq quruq, noqulay bo'lsa - hech narsa unib chiqmaydi.

Amaliy vazifa:

O'tgan haftani eslang: ikkita darsni - biri o'quvchilar faol va ochiq bo'lgan, ikkinchisi esa taranglik yoki loqaydlik bo'lgan darsni xotirangizga keltiring.

1. Bu darslarda hissiy muhitga nima ta'sir qilgan bo'lishi mumkin?
2. O'quvchilarda qanday hissiyotlarni kuzatdingiz?
3. Hissiy intellekt tamoyillariga asoslanib, ikkinchi dars muhitini qanday o'zgartira olasiz?

Kuzatishlaringizni yozib qo'ying. Bu darsning hissiy jihatiga hozirning o'zidayoq qanday ta'sir ko'rsatayotganingizni va bu ta'sirni qaysi qadamlar kuchaytirishi mumkinligini anglashga yordam beradi.

2. Hissiy jihatdan boy ta'lim muhitini yaratish

Sinfdagi hissiy muhit - bu shunchaki darslar o'tadigan fon emas. Bu o'quvchilarning diqqati, o'zlashtirishi, motivatsiyasi va hatto xulq-atvoriga ta'sir ko'rsatadigan faol omildir. Hissiy intellektga ega bo'lgan o'qituvchi bu muhitni ongli ravishda boshqara oladi.

"Hissiy jihatdan boy muhit" degani nima?

Bu o'quvchi o'zini quyidagicha his qiladigan maydon:

- Qo'shilgan va ahamiyatli;
- Jismoniy va hissiy jihatdan xavfsiz;
- Ishtirok etishga ishtiyoqmand;
- Xato qilish yoki masxara bo'lishdan qo'rqmaydigan.

Bunday muhitning unsurlari:

1. Salomlashish va dars boshlanishiga e'tibor qaratish. Dars boshlanishidagi ohang hissiy kayfiyatni belgilaydi. Oddiy ism bilan salomlashish, "Kayfiyatingiz qalay?" yoki "Bugun qanday yaxshi voqealar yuz berdi?" kabi savollar ijobiy muloqotga kirish nuqtasi bo'lishi mumkin.

2. Oldindan bilish va maromlilik. O'quvchilar dars tuzilishini bilsa, nimani kutish kerakligini tushunsa, bu xavotirni kamaytiradi va nazorat hissini uyg'otadi. Hissiy boy muhit tartibsiz emas, balki xavfsizlik hissini qo'llab-quvvatlaydi.

3. Natija emas, harakat va intilishlarni qo'llab-quvvatlash va ma'qullash. Ijobiy fikr-mulohazalar ("Qiyin topshiriqni yaxshi uddalading")

yoki "Darhol eplay olmagan bo'lsang ham, urinib ko'rganing juda yaxshi") motivatsiyani oshiradi va o'z kuchiga ishonchni mustahkamlaydi.

4. **O'quvchilarning his-tuyg'ulariga moslashuvchanlik.** Ba'zan o'quvchi darsga xafa, charchagan yoki haddan tashqari hayajonlangan holda keladi. Hissiyotlarga sezgir o'qituvchi buni payqaydi va zarur bo'lsa, dars jarayonini o'zgartiradi, zo'riqishni kuchaytirmaydi.

5. **O'quvchilarning shaxsiy chegaralari va o'ziga xosligini hurmat qilish.** Bu masxara qilish, ommaviy uyaltirish va tamg'a yopishtirish mumkin emasligini anglatadi. Hissiy boy muhitda har bir o'quvchi o'z fikri, fikrlash uslubi va shaxsiyati qabul qilinishini his qiladi.

Amaliyotdan misol:

1-sinf - past hissiy muhit

Dars baqiriq bilan boshlanadi: "Daftarlarni oching! Nega yana tayyorlanmagan sizlar?!" O'quvchilar jim, bir-birlariga qaraydilar, ikkitasi tushkunlikka tushgandek ko'rinadi. O'qituvchi tashqi ko'rinish haqida tanbeh beradi, o'quvchining savol berishga urinishiga e'tibor bermaydi. Sinfda taranglik sezilib turibdi. Tanaffusda o'quvchilar javobni bilsalar ham, fikr bildirishdan qo'rqishlaridan shikoyat qilishadi.

2-sinf - yuqori hissiy muhit

Dars samimiy salomlashish va qisqa savol bilan boshlanadi: "O'tgan hafta nimani ayniqsa yaxshi bajardingiz?" Bir nechta o'quvchi o'z yutuqlari haqida gapirishadi. O'qituvchi diqqat bilan tinglaydi, jilmayadi, rag'batlantiradi. Dars davomida nafaqat to'g'ri javoblar, balki sa'y-harakatlar uchun ham ijobiy fikr bildiradi. Xatolar o'rganish jarayonining bir qismi sifatida xotirjam muhokama qilinadi. Sinfdagi muhit qo'llab-quvvatlovchi, o'quvchilar muhokamalarda faol ishtirok etadilar va fikr bildirishdan cho'chishmaydi.

Amaliy topshiriq:

1. Darslaringizni qanday boshlashingiz haqida o'ylab ko'ring. Dastlabki 2 daqiqada nimalar deysiz? Qanday hissiy ohangni belgilayapsiz?

2. Ko'pincha xavotirlanish yoki kamgaplik namoyon qiladigan o'quvchini eslang. Sinfingizda unga o'zini xavfsiz his qilishiga nima yordam berishi mumkin?

3. Muhitning hissiy boyligini oshirish uchun keyingi darsda qo'llashingiz mumkin bo'lgan bitta g'oyani yozing

3. O'quvchilarning hissiy holatini hisobga olgan holda o'quv materiallarini moslashtirish

An'anaviy qarashga ko'ra, ta'lim sof kognitiv jarayon hisoblanardi: material qanchalik mantiqiy va tizimli bo'lsa, o'zlashtirish shunchalik yaxshi bo'lardi. Biroq neyropsixologiya va affektiv pedagogika ma'lumotlari shuni ko'rsatdiki: hissiyotlar to'siq emas, balki ta'limning zaruriy tarkibiy qismidir.

Biz his-tuyg'ularimizdan ajralgan holda o'rgana olmaymiz!

O'quvchi xavotir, umidsizlik yoki hatto kuchli hayajon holatida bo'lsa, uning ishchi xotirasi va yuqori kognitiv funksiyalariga kirish imkoniyati pasayadi. Hissiyotlar filtr vazifasini bajaradi: ular e'tiborni yo'naltiradi, voqealarga ma'no beradi, nima muhim-u nima muhim emasligini aniqlashga yordam beradi.

Bu shuni anglatadiki, sinfnings hissiy muhitini e'tiborsiz qoldirgan o'qituvchi, dars mazmunining sifatidan qat'i nazar, "bo'shliqqa dars berish" xavfiga duch keladi.

Hissiy moslashuv - bu o'qituvchining quyidagi qobiliyatidir:

- guruh va alohida o'quvchilarning hissiy holatini aniqlay olish,
- uni darsni rejalashtirish va o'tkazishda hisobga olish,
- va zarur bo'lganda - ta'lim jarayonini to'g'rilash, bilimlarni samarali o'zlashtirish uchun sharoitlarni saqlab qolish yoki qayta tiklash.

Hissiy moslashuv modeli: 4 daraja

1. Kuzatish. O'qituvchi guruh va alohida o'quvchilarning hissiy holatini quyidagilar orqali kuzatib boradi:

- noverbal belgilar (tana holati, yuz ifodasi, faollik darajasi),
- xulq-atvor ko'rsatkichlari (shovqin, chalg'ish, jim qolish),
- og'zaki shikoyatlar, nutq ohangi va tezligi.

2. Talqin qilish. Empatik fikrlashni qo'llash:

- Bu holatga nima sabab bo'ldi?
- Bu qisqa muddatli hodisami yoki doimiy holat?
- Dars jadvali, mavzu yoki guruhdagi o'zaro munosabatlar bilan bog'liq qonuniyat bormi?

3. Moslashuv. Materialni taqdim etishdagi o'zgarishlar:

- Dars tuzilmasini qayta qurish (ma'ruza o'rniga interfaol usul).

- Hissiy charchoqni yengillashtirishdan foydalanish (harakat, musiqa, nafas mashqlari).

- Vaqtinchalik tanaffuslar: sinfga "yangilanish" imkonini berish.

4. Mulohaza va o'quv maqsadlariga qaytish.

- Natijani mustahkamlash: moslashuvdan so'ng, ta'lim vazifasiga yana e'tibor qaratish muhim.

- O'qituvchi sinfni dars maqsadiga qaytaradi, biroq hissiy holatni inobatga olgan holda.

"Sinfning hissiyotlarini his qiladigan o'qituvchi nafaqat fanni, balki hayotni ham o'rgatadi." - Dr. Marc Brackett, Yale universiteti

4. O'qituvchi sinfning hissiy yetakchisi

Har bir dars nafaqat bilim berish, balki muhit, kayfiyat va hatto muloqot modeli shakllanadigan makondir. Bu makonning markazida o'qituvchi turadi. Aynan u darsga ohang beradi, o'quvchilarning hissiy holatiga ta'sir ko'rsatadi va stressni kuchaytirishi yoki xotirjamlik va qo'llab-quvvatlash hissini yaratishi mumkin.

Yuqori darajadagi hissiy intellektga ega bo'lgan o'qituvchi shunchaki "xayrixoh katta odam" emas. U o'z his-tuyg'ularini ongli ravishda boshqara oladigan, sinfdagi hissiy jarayonlarni tushunadigan va har bir o'quvchi o'zini ahamiyatli his qiladigan muhitni yarata oladigan insondir.

Hissiy yetakchining asosiy fazilatlari:

1. O'z-o'zini anglash. O'qituvchi o'z his-tuyg'ularini tushunadi va o'z holatini kuzatib boradi. Masalan, u asabiylashganini sezadi va buni o'quvchilarga o'tkazmaslikka harakat qiladi.

2. Hissiy barqarorlik. Hatto murakkab vaziyatlarda ham (masalan, o'quvchi bilan kelishmovchilik, stressli tekshiruv paytida) o'qituvchi xotirjamligini saqlaydi, vazminlik bilan va hurmat yuzasidan munosabat bildiradi.

3. Ilhomlantirish qobiliyati. Hissiy rahbar o'quvchilarni jazo qo'rquvidan emas, balki ichki qiziqish, ruhlantiruvchi so'zlar va ularning qobiliyatlariga samimiy ishonch orqali rag'batlantirishni biladi.

4. Namuna bo'la olish qobiliyati. O'quvchilar xulq-atvor modellarini o'zlashtiradilar - agar o'qituvchi qiyinchiliklarni xotirjamlik bilan yechsa, xatolarini tan olsa, his-tuyg'ulari haqida ochiq gapirsa, ular bu muloqot uslubini o'zlariga singdiradilar.

Misol:

Tarix darsida sinfda ikki o'quvchi o'rtasida nizo paydo bo'ladi. Biri ikkinchisining gapini bo'lib, qo'pol muomala qiladi. O'qituvchi ovozini ko'tarib, ikkovini ham doskaga chaqirishi va jazolashi mumkin.

Biroq hissiy rahbar sifatidagi o'qituvchi boshqacha harakat qiladi:

- xotirjamligini saqlaydi,
- butun sinfdan tanaffus qilishni so'raydi,
- shunday deydi: "Har kim eshutilish huquqiga ega. Sinfimizda biz boshqalarning fikrini hurmat qilamiz."

So'ngra u vaziyatning har bir ishtirokchisi bilan alohida, xotirjam va hurmatli tarzda suhbatlashadi. Bunday yondashuv nafaqat nizoni hal qiladi, balki hissiy yetuklikni ham o'rgatadi.